

Podnebni manifest

Podnebni manifest je bil napisan že v letu 2022 in sicer v času ko so Mladi za podnebno pravičnost zbirali ideje na podnebnih skupščinah v marcu 2022, ter prilagojen in predan potem takrat novoizvoljenim predstavnikom Golobove vlade, skupaj s konkretnimi predlogi za drugačno organizacijo znotraj resorja podnebnih sprememb. Ker se večina stvari ni izvedla, posebej žalostno pa je, da so celo najvišji predstavniki nehali govoriti o podnebnih spremembah kot grožnji, ga spodaj objavljam samo malo prilagojenega.

Namen je, da služi nadaljnji razpravi na IV. srečanju Podnebne kavarne ([Climate cafe](#)) in nadaljnjim predlogom s strani civilne družbe predstavnikom oblasti, kajti pokazalo se je, da smo na državnozborskih volitvah v letu 2026 v parlamentu dobili kar dve stranki, ki odkrito zanikata podnebne spremembe kot grožnjo človeštvu in vpliv človeka na spreminjanje podnebja. Medtem ko je bila v prejšnjih sestavah zanikanje še bolj prikrito, vsaj s strani SDS in NSi, je zdaj v primeru stranke Resnica (namenoma zapisano brez pike zaradi sledenja) prišla na plan celota zanikanja znanosti in antisistemskost v obliki ohranjanja obstoječega sistema – proti naporom za zmanjševanje emisij in za nadaljnjo rabo fosilnih goriv, ker je to »ekonomsko smiselno« saj je »vsa infrastruktura že zgrajena«.

Izkaže se, da je izostal ključni predlog iz seznama leta 2022 – o nuji širše komunikacijske, izobraževalne in ozaveščevalne kampanje s strani države, ki bi ljudem lahko predstavil seznam koristi, spodbud in priložnosti prehoda, država pa kot edina dovolj močno nastopila proti organizirani podnebni obstrukciji s strani interesov povezanih industrij, ki so bile v vmesnem času tudi lepo raziskane in popisane tudi v Evropi. Vmes je tudi Podnebni svet pri MOPE izdal [Priporočila za blaženje krize pri oskrbi s fosilnimi gorivi](#), pri čemer so vsa tehnične narave, ne dotikajo pa se vprašanj kako povečati sprejemljivost in dovezetnost za ukrepanje pri prebivalstvu (razen 9. točke, ki govori o »izboljšanju prepoznavnosti obstoječih programov podpore za opustitev ogrevalnih sistemov na fosilna goriva« preko spletnih strani eko sklada in vlade). Tako ukrep npr. v točki 5 (»Spodbujanje dela od doma, kjer in kadar je to mogoče.«) ne bo dosegel učinka, če ni zavedanja o tem, da je nujno preiti na zmanjšanje rabe fosilnih goriv. Začeti pa bi morali pri vrhu.

Najbolj pomembni ukrepi za naslavljanje podnebne krize:

1. Resolucija Državnega zbora
2. Reorganizacija javne uprave
3. Financiranje prehoda
4. Komunikacija

1. Sprejem resolucije o podnebni krizi v Državnem zboru v novi sestavi (politično prepoznanje podnebne krize s strani novih zakonodajalcev)

Kaj? Prepoznanje ugotovitev podnebne znanosti (povzetek ključnih ugotovitev zadnjih IPCC poročil) in zaveza poslancev k delovanju za naslovitev krize

Zakaj? Državni zbor je najvišje zakonodajno telo, ki ga sestavljajo izvoljeni poslanci in poslanke, ki zastopajo voljo ljudstva. Če vlada v Sloveniji visoka stopnja ozaveščenosti o grožnji podnebnih sprememb, potem morajo poslanci z resolucijo izkazati to prepoznanje ter se zavezati h dejanjem, ki bodo krizo naslavljala – presoja vse zakonodaje z vidika, ali ustrezno in zadostno naslavlja to področje ter ustanovitev podnebnega sveta pri DZ za presojo vprašanj, podnebnih skupščin in delovnih skupin za redno obravnavo posameznih vprašanj. Ob tem bi se tudi izkazalo koliko poslancev dejansko podpira ukrepanje. Poslanske skupine bi hkrati rabile tudi izobraževanje o znanstvenih osnovah podnebnih sprememb.

Razlogi proti: Gre le za politično deklaracijo, ki ne bo imela teže v kolikor ne bo javnost in civilna družba spremljala delo parlamenta v tem oziru.

2. Preoblikovanje širše javne uprave za ustrezno naslovlitev podnebne krize (vzpostavitev omogočitvenih pogojev za naslavljanje prepoznane krize)

Kaj?

- Vzpostavitev osrednjega koordinativnega telesa (pri predsedniku Vlade), z nalogo povezovanja in koordiniranja vsebin po resorjih ter hkrati možnostjo vplivanja na politike resorjev, možnost veta in pobude.
- Okrepitev obstoječih institucij za izvajanje podnebnih ukrepov, prednostno na način notranjih prerazporeditev, npr. na Eko sklad, ki se mu nameni več sredstev in kadra za izvajanje ukrepov, na DUJPP, na inšpektorat za okolje in druge nadzorne organe.
- Vzpostavitev nekaterih novih funkcij oz. oddelkov/agencij za naslavljanje prioritarnih ukrepov npr. za energetska prenova stavb v javni lasti, za prostorsko načrtovanje, za ekološko kmetijstvo...
- Vzpostavitev strokovnega sodelovanja med odločevalci v DZ (in strokovnimi službami strank), izvršno oblastjo, akademsko sfero in širšo civilno družbo v podnebno gibanje, ki bo usmerjalo in spremljalo izvajanje posameznih ukrepov.
- Od vseh javnih služb zahtevati izvajanje ukrepov za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in prilagajanje (dosleden nadzor posebej nad izvajanjem Uredbe o zelenem javnem naročanju), ter zahtevati to tudi od podjetij v državni in zasebni lasti, ne glede na spremembe zakonodaje EU.
- Izboljšati vodenje, sodelovanje, krepiti fleksibilnost in inovativnost.

Zakaj? Politika lahko naredi samo toliko, kolikor ima usposobljenih institucij za izvedbo ukrepov. Hkrati pa je v Sloveniji omejeno število ljudi in usposabljanje za delo v javni upravi zahteva svoj čas, zato je smiselno uporabiti notranje pozive, da se zainteresirani posamezniki lahko odločijo za novo delovno področje znotraj javne uprave. Hkrati je treba izboljšati vodenje na način, da se vzpostavi bolj horizontalne strukture (tudi delovne skupine po področjih) in sodelovanje, redne izmenjave, spremljanje izvajanje aktivnosti in redno naslavljanje identificiranih možnosti za izboljšave.

Ob tem se morajo pomembno povečati sredstva in poenostaviti postopki za pridobitev spodbud za prenova stavb, trajnostno mobilnost, ponovno vzpostaviti spodbude za zelena delovna mesta in dejavnosti, ter krepiti pogojevanje za upravičenost do nekaterih subvencij (npr. zamenjava ogrevalnega sistema le ob predhodni ustrezni izolaciji, subvencija za električno vozilo pa le ob zamenjavi prevoznega sredstva in razgradnji starega).

Razlogi proti: Spremembe zahtevajo čas, ki bo namenjen preoblikovanju, kar lahko pomeni tudi pol leta prostega teka, če ne bo pravega vodenja v vmesnem času. Lahko pomenijo tudi upor na strani posameznikov.

3. Uveljavitev zakonodajnih in proračunskih sprememb na prihodkovni in odhodkovni strani proračuna (uskladitev pravnih podlag in denarnih tokov z zahtevami reševanja krize)

Kaj?

- Potrebne so spremembe na veliko posameznih področjih, najbolj na splošno pa bolj obdavčiti okolju škodljiva ravnanja, luksuz in nepremične, ter izboljšati nadzor; npr. ukiniti okolju škodljive subvencije – povračila trošarin avtoprevoznikom, uvesti davek na letalsko gorivo, uvesti progresivni davek na nepremičnine, avtomobile z višjo porabo, strožji nadzor in večje sankcije za neplačevanje davkov, uvesti bolj namenski proračun; npr. po zgledu Nemčije davek kristjanov uporabiti za financiranje njihovih izobraževalnih institucij, ne da država plačuje davke cerkvi.
- Na odhodkovni strani pa so potrebne poenostavitve socialnih transferjev ter avtomatizacija izplačil (ne da večina ljudi niti ne ve kaj jim pripada), spremembe povračil potnih stroškov (nadomestitev s podnebno vozovnico) ter povečanje vlaganj v infrastrukturo za trajnostno mobilnost, OVE in URE ter ciljne spodbude za industrijo v podporo prehodu.
- Na zakonodajnem področju so potrebne dopolnitve, npr. stanovanjski zakon z obvezami upravnikov, da izvajajo ukrepe URE, prehoda na OVE na ravnih strehah in za TM (postavitev varovanih kolesarnic, polnilnih mest za EV), potrebne so spremembe bi zakonodaji o JPP, zakon o motornih vozilih pa je treba okrepiti z nadzorom nad tehničnimi pregledi vozil in strožjim izločanjem starejših vozil iz prometa, potrebno je tudi vzpostaviti presojo vseh zakonodajnih predlogov z vidika podnebja in okolja ter okrepiti vlogo SVZ, da bo imela možnost veta v kolikor se predlaga zakonodaja, ki je neusklajena z obstoječo ipd.

Zakaj?

Preobrazba države zahteva zamenjavo davčnega sistema, ki sloni na rabi dobrin (DDV), plačah in prihodkih iz obdavčitve fosilnih goriv (trošarine), na takega, ki bo bolj obdavčil nepremakljivo - nepremičnine (npr. nepremičninski davek, ko bo progresivni in bo bolj obdavčil luksuz in špekulativne nakupe, ter bo spodbujal prenovo in skoraj ničenergijske stavbe), ter luksuz in rabo fosilnih goriv. Ker bo raba fosilnih goriv padala, bo potrebno nadomestiti ta izpad prihodkov proračuna z drugimi viri, med katerimi je tudi večja obdavčitev rabe električne energije (smiselno progresivno). Na strani odhodkov pa je treba prevetriti izdatke iz proračuna in več sredstev nameniti infrastrukturi za trajnostno mobilnost, OVE in URE, ter s proračunskimi sredstvi spodbujati vrsto gospodarskih aktivnosti, ki jih potrebujemo za prehod v brezogljivo, krožno in podnebno odporno družbo. Npr. če želimo graditi npr. lesene hiše moramo najprej spodbuditi podjetja, ki se ukvarjajo s predelavo lesa v izdelke z višjo dodano vrednostjo (nuditi spodbude za neposredne tuje in domače investicije). Prav tako za podjetja, ki so podizvajalci avtomobilske industrije - bodisi nuditi spodbude za preusmeritve za tiste, ki so vezani na motorje z notranjim izgorevanjem, ali spodbude za podjetja, ki proizvajajo baterije, jih reciklirajo, itd. Pa seveda povečati spodbude za energetska učinkovitost v podjetjih, ter jih kombinirati z davčnimi ukrepi. Ob tem bi vsaka javna institucija morala narediti popoln obrat v spodbujanje samo podnebju prijaznih aktivnosti, npr. zavod za zaposlovanje - nuditi spodbude samo za zelena delovna

mesta, STO samo za zeleni turizem (ne pa sofinanciranje letalskih družb za prihode z letali!). Pomembne so poenostavitve in fleksibilnosti na vseh ravneh, saj omogočajo pridobivanje več resursov za boj proti podnebnim spremembam (npr. povračila potnih stroškov).

Razlogi proti: vsak posamezen ukrep bo zahteval veliko časa za pripravo in imel veliko nasprotovanja s strani tistih, ki jim trenutni sistem ustreza.

4. Priprava in izvedba širše kampanje za informiranje, ozaveščanje in izobraževanje o ukrepih za naslavljanje podnebnih sprememb

Kaj? Večletna kampanja, pripravljena s strani UKOM, za na prvem mestu informiranje o dostopnih subvencijah in znanstvenih koristih ukrepov, ki jih lahko izvede posameznik na področju blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje, pa tudi za ozaveščanje in izobraževanje o širših načinih, koristih in možnostih zmanjšanja emisij, in splošne krepitev odpornosti. Posebej pomembno v luči geopolitičnih sprememb.

Vzpostavitev kanalov za sodelovanje prebivalcev – organizacija podnebne skupščine na državni ravni in na ravni mestnih občin, pri čemer imajo prebivalci možnost sodelovati in predlagati predloge, izvršna oblast pa obvezo predloge udejaniti.

Zakaj?

Raziskave kažejo, da ljudje želijo narediti kaj, ne vedo pa kaj točno in kako. Ko bodo vzpostavljene močnejše javne institucije in namenjena večja finančna sredstva za energetske svetovanje in ukrepe zmanjševanja rabe energije v vseh sektorjih (industriji, javnem sektorju in prebivalstvu) se pripravi obsežna kampanja za ozaveščanje o možnostih pridobitve subvencije, načinih digitalnega urejanja in pozitivnih posledicah za zdravje ljudi (raziskave kažejo tudi, da če so ljudje seznanjeni z posledicami za zdravje so bolj pripravljeni ukrepati).

Ljudje lahko veliko naredijo tudi kot posamezniki, če se npr. vsi v Sloveniji odločimo za nakup zelene elektrike, potem bi naši ponudniki elektrike morali to zagotavljati. Prav tako bi lahko sistem spremenili, če bi kot posamezniki nehali kupovati uvoženo hrano ali fosilna goriva. Raziskovalci pravijo, da lahko posamezniki in skupnost naredijo veliko sprememb npr. s šestimi spremembami – prehranjevanje večinoma z rastlinsko hrano v zmernih količinah in brez odpadkov, kupovanjem ne več kot treh novih enot oblačil na leto, vzdrževanju električnih proizvodov vsaj sedem let v uporabi, zmanjšati letenje na en kratek let vsake tri leta in en dolg let vsakih osem let, zavrženje osebnih motornih vozil če je le mogoče in če ne, obdržati obstoječe vozilo dlje, ter vsaj en življenjski preobrat za spremembo sistema, kot je nakup zelene elektrike, izolacija doma ali sprememba naložbenega sklada (vir:

<https://www.theguardian.com/environment/2022/mar/07/six-key-lifestyle-changes-can-help-avert-the-climate-crisis-study-finds>). To je sicer zelo anglosaksonsko obarvano, pri nas pa bi morda poudarili, da večkrat za poti uporabimo JPP, koli ali peš hojo, kajti raziskave o mobilnosti kažejo, da je največ poti (celo krajših, do 1 km in do 5 km) opravljenih z avtomobilom (SURS).

Glede nuje vključevanja prebivalcev v izvajanje ukrepov pa je posebej v luči spletnih rešitev to postalo veliko lažje, hkrati pa veliko bolj pomembno, da se prebivalcem da možnost izraziti mnenje, po prvih predstavitev o podnebni znanosti in obstoječih ukrepih.

Razlogi proti: kampanja mora biti dobro pripravljena, sicer lahko doseže nasproten ali nezadosten učinek, ter ustrezno podprta z dovolj izobraženimi in strokovnimi izvajalci, za

naslavljanje vseh pomislekov na družbenih omrežjih, sicer bo brez pravega učinka. Podobno je s skupščinami – zahtevajo dobro pripravo in vodenje.

5. Posamezni ukrepi, s poudarkom na zmanjševanju rabe energije in energentov v vseh sektorjih in zmanjševanju aktivnosti na vseh ravneh

Kaj? Potrebno je seveda posodobiti NEPN da bo v skladu z zahtevami novih ciljev zniževanja emisij do leta 2030, vseeno pa je treba ugotoviti, kateri so ukrepi, ki se niso izvedli že od prvega OP TGP leta 2008 in zakaj se ti niso izvedli – nekaj razlogov bi spremenila politična volja, boljša organiziranost javne uprave in višja ozaveščenost ljudi, nekaj pa je enostavno premalo ambicioznih ukrepov.

- ➔ Presoja vseh novih zakonodajnih in drugih predlogov z vidika prispevka k ciljem na področju zniževanja emisij in prilagajanja ter strokovna presoja navedb v samopresoji pripravljalcev.
- ➔ Prepoved registracije novih vozil na motorje z notranjim izgorevanjem do 2030 (glede na staranje voznega parka, je to edina pot za doseg 95% znižanja emisij v prometu do 2050), ne glede na zakonodajo EU in podpora slovenski industriji na tem področju.
- ➔ Znižanje cen potniškega prometa v celoti, pri čemer se prihranki ustvarijo z manjšim povračilom potnih stroškov za zaposlene in z izboljšanim upravljanjem JPP, ki deluje povezano ter brezogljicho.
- ➔ Elektrifikacija vseh železniških prog, posodobitev ter razširitev, obnova voznega parka ter omejevanje prevozov tovornih vozil za spodbuditev povezovanja in večje učinkovitosti (vzpostavitev platforme za zeleno logistiko).
- ➔ Progresivno povečanje davka na motorna vozila glede na emisije in omejiti vožnjo vozil, ki prekomerno onesnažujejo (Euro 1, 2, 3 in 4) - vzpostavljanje brezemisijevih con v širših centrih mest (v Ljubljani vsaj do notranje obvoznice) ter omejevanje oz. prepoved vzpostavljanja novih parkirišč v mestih, ki niso namenjena deljenju prevozov z električnimi vozili (EV). Dosledno izvajanje pregledov meritev vseh emisij pri tehničnih pregledih ter presežne emisije (brez novih ali delujočih katalizatorjev) omejiti.
- ➔ Razširiti obvezo upravnikov večstanovanjskih stavb na zagotavljanje pogojev za trajnostno mobilnost preko urejanja prostora za pokrite in varovane kolesarnice, skupnih prostorov za najem EV in vzpostavljanje pametnih električnih polnilnic ter izvajanja ukrepov URE in OVE.
- ➔ Ustanovitev novega sklada za naložbe v JPP, kolesarjenje in pogoje za peš hojo ter nove pogoje za izvajanje teh naložb, ki bodo zahtevale privlačno infrastrukturo (kolesarske hitre oz. zmogljivejše povezave, dvotirne proge, ipd.)
- ➔ Ukinitev vračila trošarin za fosilna goriva v prometu in za energente v industriji, pogojevanje in spodbude za prehod na elektrifikacijo z OVE ob upoštevanju maksimalnega potenciala URE ter povišanje dajatve na CO2 na višino ocenjenih eksternih stroškov CO2.
- ➔ Prepoved novih naložb, ki rabijo zemeljski plin in kurilno olje (tudi za ogrevanje in kuhanje, ker posebej pri kuhanju so pomembni vplivi tudi na zdravje).
- ➔ Prehod na manj delovnih ur na teden ter obvezno soglasje delodajalca k delu na domu če delovni proces to omogoča (dokazna teža na strani delodajalca, da delovni proces to ne omogoča), s tem pa tudi racionaliziranje ogrevanja, rabe elektrike in drugega.
- ➔ Obvezna zelena javna naročila za vsa naročila in v celoti (ne več po deležih glede na naročilo), krepitev nadzora in vzpostavitev podpore javnim naročnikom.

- ➔ Širša in brezplačna oddaja javnih površin za samooskrbo prebivalcev v mestih in na podeželju, med kritično infrastrukturo umestiti tudi površine za proizvodnjo hrane.
- ➔ Obvezno aktivno pogozdovanje in urejanje poškodovanih gozdov ter zaščita oz. moratorij na nadaljnje spremembe naravnega okolja.
- ➔ Prepoved rabe pesticidov na vodovarstvenih območjih in omejevanje rabe drugje, posebej na območjih z ogroženo podzemno vodo, ter saniranje starih bremen.
- ➔ Obveza proizvajalcev za zmanjševanje embalaže in nudenje živil v povratni embalaži.
- ➔ Obveza doseganja deleža samooskrbe iz OVE (sončna, vetrna in geotermalna energija) za vsa podjetja in javne stavbe ter obvezna stopnja investiranja v energetske učinkovitosti (ter davčne spodbude za to), ter obveza reinvestiranja dobička energetskih in drugih podjetij v javni lasti v URE, OVE in omrežja.
- ➔ moratorij pa na velike investicije v HE na srednji Savi zaradi varstva narave

Zakaj?

Potrebno je zahtevati nemogoče – ker vse se zdi nemogoče, dokler ni narejeno (kot je pripisano Nelsonu Mandeli), in to trenutna situacija zahteva.

Temelji na treh temeljnih ugotovitvah:

1. Znanost - podnebne spremembe so največja grožnja človeštvu, in čeprav smo prestopili mejo varnega segrevanja, vsaka tona izpustov šteje

Kot navaja zadnje poročilo o temeljnih dognanjih podnebne znanosti prve Delovne skupine (WGI) Medvladnega panela za podnebne spremembe (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC), je povečanje temperature nedvomno posledica vpliva človeka. Obseg nedavnih sprememb podnebne sistema kot celote je brez primere v daljšem časovnem obdobju. Veliko sprememb je nepovratnih v obdobju naslednjih stoletij in tisočletij. Praktično gotovo je, da bo povprečna gladina morij v 21. stoletju še naprej naraščala, ob tem pa bo ostala visoka še tisoče let. Malo verjetni dogodki kot so razpad ledenega pokrova, spremembe oceanskih tokov, sestavljeni izjemni dogodki in znatno višje ogrevanje, opozarja IPCC, morajo biti del ocene tveganja, saj jih ni mogoče izključiti (IPCC, 2021, str. 4–28). Ob tem nekateri avtorji (Lenton in drugi, 2019) opozarjajo, da smo lahko že prestopili prag točk preloma, ki pomenijo nepovratne spremembe v daljšem časovnem obdobju. Zadnji dve posebni poročili IPCC sta pokazali, da bi lahko te točke prešli že ob segrevanju med 1 in 2°C. Izpostavljajo tudi pogosto kaskadne učinke sprožitve posamezne točke preloma in možnost sprožitve negativnih povratnih zank, ki lahko sprožijo procese samodejnega dodatnega segrevanja ozračja. Zadnje poročilo o vrzelih pri zniževanju emisij (Emissions Gap Report 2021, UNEP) opozarja, da so zaveze držav nezadostne, saj skupaj z drugimi ukrepi blaženja vodijo na pot dviga globalne temperature za 2,7°C do konca stoletja.

Ob tem poročilo druge delovne skupine (WG2) IPCC opozarja, da so negativni učinki podnebnih sprememb z vsakim poročilom ocenjeni kot hujši pri nižjih globalnih ravneh segrevanja, kar kaže na precenjeno varnost pri segrevanju že nad 1,5°C globalne spremembe. Poročilo poudarja, da trenutna prizadevanja za prilagajanja nikakor ne dohajajo izredne rasti in povečane izraženosti podnebnih vplivov in tveganj, ob tem pa bodo dosežene meje prilagajanja v mnogih sistemih že pri segrevanju nad 1,5°C (npr. v Evropi bo meja prilagajanja presežena za protipoplavne ukrepe). Ob tem poudarja da prilagajanje večinoma neenotno naslavlja vrzeli v prilagajanju, velikokrat daje prednost bližnjemu in takojšnjemu zmanjševanju tveganj, kar zmanjšuje priložnosti za

transformativno prilagajanje (tisto, ki pomeni spremembo aktivnosti ali umik s področja tveganj). Opredeli mnoge mehke in trde meje prilagajanja ter predstavi vedno več dokazov o slabem prilagajanju, ki je tisto, ki še povečuje ranljivost, izpostavljenost in tveganja. Dejavniki, ki omogočajo podnebno odporen razvoj, ki vključuje tako prilagajanje kot blaženje (saj je prvi korak prilagajanja blaženje; namreč manj kot bo emisij, manj bo prilagajanja), so politične zaveze in njihovo izpolnjevanje, institucionalni okviri, politike in instrumenti z jasnimi cilji in prioritetami, okrepljeno znanje o vplivih in rešitvah, mobilizacija in dostop do dovoljšnih finančnih virov, spremljanje in evalvacija ter vključujoči procesi vladanja.

Več o tem:

2. Sodelovanje in vključevanje – v proces priprave in izvajanja je potrebno vključiti vse, vsak posebej in vsi skupaj imamo odgovornost narediti maksimalno za naslovitev podnebne krize, kar ne bo ne lahko, ne enostavno

Podnebne spremembe so razvojno vprašanje – vprašanje, kakšen bo razvoj človeštva v prihodnje, na čem bo temeljila družba, kako omogočiti nadaljevanje oz. ohranitev civilizacijskih dosežkov človeštva. Hkrati zahtevajo angažma vsakega posameznika, kot potrošnika, državljana in v drugih vlogah v širši skupnosti. Država smo ljudje, ki jo sestavljamo, in izvolimo predstavnike, ki jih zaslužimo. Toliko časa ne bo spremembe, dokler ne bo razum uporabljen pri tem, kar srce že dolgo govori – da je nekaj zelo narobe... Videti kaj in kako pa zahteva veliko odkritosti, poguma in pameti za razlikovanje lažnih novic od verodostojnih. Soočanje s podnebno krizo mora biti boljše kot soočanje s pandemijo Covid-19, saj ne gre za enkraten dogodek, temveč so posledice tu in zdaj vedno hujše. Kot ugotavljajo avtorji knjige o kriznem upravljanju, je možnost za pravočasno prepoznanje krize v zahodnih demokracijah v mobilizaciji ljudi; ko dovolj velika večina ljudi prepozna grožnjo njihovem načinu življenja ter v prepoznanju in naslovitvi krize s strani javnih odločevalcev. Ob tem pa ko način življenja temelji na fosilnih gorivih, je zelo težko pridobiti pozornost družbe za problematiziranje rabe fosilnih goriv, ali sodelovanja v globalnem svetu neizprosnega tekmovanja, globalizaciji in kapitalizmu, ki se zdi kot da od posameznika zahteva istovrstno sodelovanje v sistemu.

Obstajajo pomembni in resnični boji v nasprotni smeri, proti prepoznanju podnebne krize in ravnanju v skladu s tem na vseh ravneh.

Prvi izhajajo iz človeške averzije do sprememb – kar je čisto evolucijsko logično, saj če bi takoj sprejeli vse novosti, bi to predstavljalo nevarnost za stabilnost človeške družbe. Prav tako je nevarnost podnebnih sprememb tako izjemo zahtevna, da se ljudje raje zatečejo k različnim psihološkim mehanizmom. Psihologi ugotavljajo različne načine npr. moralne razveze (cf. Albert Bandura), ki preko moralnih opravičil cilja, uporabe evfemističnega jezika, relativizacije skozi primerjanje, izogibanja in razpršitve odgovornosti, izkrivljanja povzročene škode in razčlovečenja dosežejo, da opravičijo ljudje svoja dejanja, ki niso v skladu s splošnimi moralnimi in etičnimi načeli. Če bi se zavedali, da z vsako uporabo fosilnih goriv prispevajo k temu, da ima drug zdravstvene posledice, na drugi strani sveta pa življenjsko ogroženost, bi brez teh psiholoških mehanizmov ljudje ravnali bolj v skladu z odgovornostjo, ki jo raba prinaša.

Drugi razlogi so, da obstajajo dobičkonosne industrije, ki si že od vsega začetka prizadevajo zbujati dvom (npr. Merchants of doubt) ali uporabljajo druge metode (npr. The new climate war)

za vzbujanje občutka pri ljudeh, da je prepozno, da je nemogoče karkoli narediti kot posameznik oz. premalo in da se zato tudi ne splača karkoli narediti, saj tako nič ne šteje, pa tudi ne znamo si zamisliti življenja brez fosilnih goriv. Tudi v Sloveniji obstajajo predstavniki namenskega uokvirjanja tveganj kot obvladanih s strani institucij, pristojnih za obvladovanje ali nadzor tveganj, prisotna je kolektivna iluzija o neranljivosti (razmišljanje »ne more se zgoditi pri nas«), pobožne želje ali enostavno pomanjkanja časa na strani političnih odločevalcev za obravnavo in odločanje o posamezni temi. Industrija fosilnih goriv financira raziskave, ki zagovarjajo da težava ne predstavlja izziva ali je minornega pomena, opredelijo področje kot stvar izbire, svobode in pravic namesto izpostavljanja njene povezave z nevarnostmi, tveganji in odgovornostjo, ter napadajo motive in argumente zagovornikov ukrepanja.

Več o tem:

Boin, A., 't Hart, P., Stern, E. in Sundelius, B.. 2017. *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

[Moral disengagement - Wikipedia](#)

3. Slovenske kulturne, geografske in druge posebnosti so ključne za iskanje rešitev, ki bodo dejansko naslavljal prave izzive

V Sloveniji imamo vrsto kulturnih specifik, o katerih piše npr. Mazzini v svojem blogu na Siolu. Ponosni smo na našo naravo, promoviramo državo kot zeleno Slovenijo, na referendumu za vodo smo dosegli zgodovinsko volilno udeležbo, obenem pa nimamo zakonsko urejenih služb urejanja zelenih površin, nimamo urejenega javnega prevoza za obisk naravnih vrednot in večina prebivalstva še nima urejene pitne vode in kanalizacije, celo CČN Ljubljana še ne zagotavlja terciarnega čiščenja odpadnih voda, ki bi zagotovila odstranjevanje dušikovih in fosforjevih spojin iz odpadnih voda kot zahteva obstoječa zakonodaja. Prav tako dosegamo visoke ravni zavedanja o problematiki podnebnih sprememb (npr. zadnji Eurobarometer kaže, da so podnebne spremembe v Sloveniji ocenjene kot drug najbolj pomemben problem sveta, za revščino, lakoto in pomanjkanjem pitne vode;

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>), obenem pa REUS, Raziskava o energetski učinkovitosti Slovenije (<https://www.reus.si/>) ugotavlja nizko stopnjo pripravljenosti za zamenjavo ogrevalnega sistema ali prevoznega načina. Zavzetost za spremembe je tako lahko ocenjena le kot deklarativna, dejansko pa ravnanja in podatki kažejo, da nas čaka še veliko dela, predvsem na področju stavb in prometa, ki je v Sloveniji sektor z največ emisijami.

Specifike države se kažejo tudi v nizki stopnji neenakosti znotraj države (Ginijev količnik, ki kaže ekvivalent razpoložljivega dohodka je najnižji prav v Sloveniji;

https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?most_recent_value_desc=false), zato svetovne študije o tem, kako 10% najbogatejših povzroči več kot 50% vseh emisij za Slovenijo niso toliko relevantne oz. so v toliko, da se zavemo, da spadamo med te najbogatejše, posebej pa manj premožni, ki so primorani kupovati najcenejšo (pogosto še uvoženo iz držav, ki so s tem neposredno odgovorne za emisije, kot je govedina iz Brazilijske hrane in se na delo voziti s starejšimi, pogosto slabo vzdrževanimi avtomobili, saj si ne morejo privoščiti življenja v bližini delovnega mesta in/ali je javni prevoz premalo pogost. Ob tem pa so na drugi strani ljudje, ki imajo vikend in drage avtomobile, ter se trudijo živeti okolju prijazno, zato kupujejo pa v trgovini

brez embalaže, da bodo tako zmanjšali onesnaževanje, ne da bi se zavedali vpliva prometa na onesnaževanje.

Ključno je vzeti v obzir dejstvo, da smo v Sloveniji v preteklosti naredili veliko na zmanjšanju emisij iz sektorja stavbe (emisije so se zmanjšale za 50% v obdobju 2005-2019), medtem ko so emisije iz prometa se le povečevale (za skoraj 28% v istem obdobju). Od tega dve tretjini odpade na osebni cestni promet, le tretjina pa na tovorni promet (pri čemer bi to z manjšo porabo dobrin in večjo samooskrbo z živili lahko izboljšali). V prihodnje nas čakajo veliki izzivi za prenovo stavb, ki so bile zgrajene v 70. letih, ter obrnitev trenda rasti emisij v prometu ter okrepiti tudi izvajanje v drugih sektorjih. Večjo pozornost je treba nameniti zmanjšanju rabe energije – in to povsod, tako pri elektriki, kot pri ogrevanju in v prometu. Hkrati pa na prvo mesto postaviti drugačen stil življenja in se zavedati, da moramo spremeniti miselnost o tem, kaj je sprejemljivo, zato da bomo trajnostno.